

Recensie: The Queen's Gambit ★★★★★*****

Netflix
zondag 7 februari 2021

foto © Phil Bray/Netflix

Recensie:

The Queen's Gambit van Scott Frank naar het boek van Walter Tevis uit 1983 is genomineerd voor The Golden Globes als beste miniserie. Daarnaast is ook hoofdrolspeelster Anya Taylor-Joy terecht genomineerd om met de prijs aan de haal te gaan als beste actrice (die doordringende ogen, die wat onderkoelde berekende blik en haar spel in combinatie met haar fijne vingers die ze aan haar mond brengt, die tegenstelling: afstandelijkheid vs ingehouden passie die ze perfect neerzet terwijl ze ook zeer overtuigend een verslaafde vrouw speelt die zich laat gaan â€!). Wij schatten de kansen voor The Queen's Gambit zeer hoog in dat de serie straks de rest schaakmat zal zetten omdat alles aan deze serie gewoon perfect is.

(lees steeds verder onder de foto's)

Phil Bray/Netflix

Kostwinnaar

Uit zeven hoofdstukken bestaat die waarin we het verhaal verteld zien van Beth Harmon. Hoe zij als jong meisje in een katholiek weeshuis terecht komt in de jaren '50, geadopteerd wordt als ze al een tiener is door de Wheatleys, maar al snel zelf de kostwinnaar moet worden omdat meneer Allston Wheatley (Patrick Kennedy), haar adoptievader bijna constant van huis is voor het werk terwijl hij lang niet zo gek veel verdient. Alma (Marielle Heller) haar adoptiemoeder speelt goed piano maar heeft er nooit wat professioneel mee kunnen doen omdat ze last heeft van plankenkoorts. Zij spendeert haar dagen door zwart-wit tv te kijken, te roken, een Gibsoncocktail te drinken omdat ze een ui verfijnder vindt dan een olijf, en aan de kalmeerpillen te zitten. Die gaat Beth voor haar halen in de drogisterij maar ze houdt de helft voor zichzelf.

Phil Bray/Netflix

Verslaafd

In het weeshuis is Beth namelijk verslaafd geraakt aan kalmeringsmiddelen. Elke dag kreeg ze een vitaminepil en een kalmeringspil die ze samen moest inslikken. De eerste keer dat ze dat deed, geraakte ze zo van de wereld dat ze leerde dat ze de kalmeringspillen best opspaarde tot 's nachts zoals haar maatje Jolene (Moses Ingram) ook deed. Maar omdat ze er zo afhankelijk van werd, moest ze er steeds aan Jolene vragen wanneer de kinderen de pillen niet meer mochten krijgen van de overheid. Beth zal uiteindelijk in de apotheek van het weeshuis proberen te geraken en slikt een overdosis. Vandaar ook dat deze Netflixserie het 16+-label heeft meegekregen omdat het drugsthema behoorlijk aanwezig is.

Phil Bray/Netflix

Mr. Shaibel

Omdat Beth erg goed is in wiskunde en haar oefeningen en toetsen al sneller af heeft dan de rest mag ze in de kelder van het weeshuis de bordenwissers uitkloppen. Daar ziet ze de conciërge Mr. Shaibel (Bill Camp) in zijn eentje tegen zichzelf schaken. Ze wil het ook leren, en na verloop van tijd muist ze er steeds van tussenuit, o.a. tijdens de zangles om met hem te kunnen schaken. Ze verdiept zich ook in boeken over schaken en zal hem al snel weten te verslaan. Ook wanneer ze

in een middelbare school tegen een schaakclub mag spelen, speelt ze iedereen naar huis. Ze heeft talent, inzicht en weet goed (mede dankzij de kalmeringsmiddelen) te visualiseren, wat ze 's nachts doet wanneer ze naar het plafond staart in de slaapzaal opdat ze zo de schaduwen van de bomen waar de wind in waait ziet overgaan tot een schaakbord.

Phil Bray/Netflix

Sterk karakter

Al snel ziet Alma in dat haar adoptie dochter wel eens de rekeningen zou kunnen betalen. Beths eerste tornooi speelt ze met vijf dollar die ze leende van Mr. Shaibel via een brief. Een tornooi dat aangekondigd stond in een vakblad dat ze stiekem stal. Achteraf zal blijken dat de verkoper het al die tijd geweten heeft dat Beth het magazine meepikte. Tot dan heeft Alma weinig oog voor haar en is het zelfs Allston die haar erop attent moet maken dat Beth altijd hetzelfde draagt. Dat het allemaal niet te veel mag kosten, blijkt wanneer ze meteen naar de koopjesetage gaan en daar een ensemble samenstellen waar je niet mee naar school zou durven gaan. Maar Beth doet het wel aan en ondergaat de vernederingen, wat wijst op een sterk karakter.

Phil Bray/Netflix

Phil Bray/Netflix

(Niet) conformeren aan stereotiepe genderrollen

Wanneer ze veel gereisd heeft en tornooien gespeeld, wordt ze uitgenodigd om naar een avond van de studentenvereniging Apple Pi te komen. Ook daar zal ze ontdekken niet aanvaard te worden, zuiver gevraagd te zijn geweest omdat de pers over haar schrijft en blijken haar interesses compleet anders te zijn dan die van haar andere vrouwelijke leeftijdsgenoten die zich opmaken om zich te conformeren aan de stereotiepe genderrol die de jaren '60 hen opdringt, hier te horen in het weliswaar uit 1970 daterende 'You're the one' van the Vogues waar de meisjes naar kijken op tv, op meezingen en dansen. Andere songs die de soundtrack haalden zijn o.a. 'Venus' van Shocking Blues, 'Fever' van Peggy Lee, 'Jimmy Mack' van Martha & The Vandellas, 'Yeh yeh' van Georgie Fame, 'The End of the world' van Herman's Hermits, 'Along comes Mary' van The Association, 'Bert's blues' van Donovan, 'The gift' van Storefront church, 'Steppin' stone' van The Monkees, 'Teach me tonight' van Kim Weston en Marvin Gaye en 'Tut tut tut tut' van Gillian Hills.

Phil Bray/Netflix

Feminisme vs patriarchaat

Meer dan een schaakserie, een van zero to hero-prent, of een verhaal van een vrouw die komaf maakt met haar demonen om zich uitiem te bevrijden - het is jammer dat veel kijkers wellicht die gelaagdheid niet zien - gaat The Queen's Gambit over feminisme. Over een vrouw die het maakt in een door mannen gedomineerde wereld, die van de schaakwereld. Een Amerikaanse ook, die in de zevende aflevering van deze miniserie uitkomt tegenover het Russische patriarchaat, hier vertegenwoordigd in de rol van wereldkampioen schaken Vasily Borgov (Marcin Dorocinski). Daarnaast zit er ook een (subtiele) seksuele laag in The Queen's Gambit: 'Ik moest me terugtrekken maar hij bleef komen. Ik wilde schreeuwen. Ik zag niet wat hij deed.' en 'Heb je al iemand ontmoet waarmee je van toren wil wisselen?' refereren bijvoorbeeld naar seks.

Phil Bray/Netflix

Teamspel

De miniserie toont ook de zwakte van de Westerse samenleving. Door schaken als een individueel spelletje te zien, wat de Amerikanen tot dan doen, heb je meer kans op verliezen dan wanneer er een team (de kampioen van Kentucky Harry Beltik (Harry Melling), de nationaal kampioen van de VS Benny Watts (Thomas Brodie-Sangster), journalist/voormalig speler D.L. Townes (Jacob Fortune-Lloyd) en Jolene) dat in je gelooft en je steunt achter je staat. Familie zeg maar. Het is dan ook bijzonder dat er een ware schaakhype ontstond door deze miniserie terwijl het spel een aantal keer gerelativeerd wordt zoals in 'Het leven is meer dan schaken' en de serie vooral aantoont hoe complex het spel is met verschillende openings-, middenstuk- en eindspelstrategieën. Kortom: je moet je er echt op willen toelagen, de tijd willen nemen om daarin te groeien én je moet talent hebben, voldoende vooruitziend kunnen zijn.

Phil Bray/Netflix

Psychologisch rugzakje

Op psychologisch vlak wordt Beth dan weer met een behoorlijk rugzakje beladen. Ze overleefde een autocrash die achteraf een geslaagde zelfmoordpoging blijkt van haar echte moeder Alice (Chloe Pirrie) en haar adoptiemoeder blijkt niet meteen stabiel. Zo is ze vaak ziek, zit ze aan de alcohol en pillen en legt ze zeker in het begin druk op Beths schouders. Ook wanneer een journaliste de koning en koningin vergelijkt met Beths genetische ouders, en haar vraagt of ze bij elke zet van die schaakstukken ook aanvalt of verdedigt net zoals ouders dat ook zouden doen, wordt Beth aan haar pijnlijke verleden herinnerd en het feit dat ze een wees is. Â

Phil Bray/Netflix

Methodisch, beredeneerd vs fantasierijk

Verliezen is geen optie, zeker niet in de beginperiode van Beths carrière omdat Alma en zij een financieel risico nemen. Dat Beth zelf ook verslaafd wordt aan alcohol en drugs en zo aan escapisme wil doen, zeker wanneer ze zich net als Alma eenzaam voelt, is logisch. Ze meet zich dan ook aan de rolmodellen die ze tot dan toe heeft en had: Jolene en Beth. Beths adoptievader schittert door de grote afwezigte te zijn en blijkt later mondeling afgesproken financiële afspraken (uit armoede wellicht) niet na te komen. En Alma's motto om je leven te leven, heeft ook zo zijn risico's. Beth is vooral methodisch. Ze voelt zich veilig in de wereld van 64 vakjes: 'Ik heb er controle over en kan het beheersen' klinkt het. Maar net dat zal Alma proberen te challengen. Je kan alles uit boeken halen en bureaucratisch spelen, maar creativiteit, en kansen moet je op het moment zelf ook kunnen zien door je fantasie te gebruiken.

Phil Bray/Netflix

Fraai kleding-, decor-, muziekontwerp en puike cinematografie

Sterk is ook de verwijzing naar schakers die gek werden of verslaafd. Of zij die zo hard bezig waren met het spel dat ze in alles patronen begonnen zien. In The Queen's Gambit is het niet anders. Let daarbij op het kledingontwerp van Gabriele Binder. Zij steekt Anya Taylor-Joy onder andere in een badpak en kleren die refereren naar het schaakbord. Maar ook in de kleuren die Anya draagt (zwart, wit, of een combinatie) doet ze dat. Beth wordt een fashionista. En dat is vooral een statement naar haar klasgenootjes van vroeger toe, die vroeg moeder worden en dan uiteindelijk ook in de goedkope kledingwinkel gaan shoppen waar ze op school destijds zo neerbuigend over deden. Of hoe ze hen hier fijntjes op hun plaats zet en de hypocrisie van de jeugd zo aangekaart wordt. Veel zorg is er niet alleen besteed aan de kledij, dat is ook het geval voor de decors die van de hand zijn van Wilko Drews die in combinatie met de knappe cinematografie van Steven Meizler zo de jaren '50 en '60 uitademen. En dan is er nog de puike muziek van Carlos Rafael

Rivera met zijn piano (Satie), cello's en violen die vooral in de laatste aflevering naar twee joekels van emotionele catharsissen leiden. Â Â Â Â Â Â
< Bert Hertogs >